

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૩૪૪૫/૨૦૦૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. સી. રાવ

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની શુદ્ધ નકલ જોવા માંગે છે?	ના

૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
---	---	----

=====

કામા હોટેલ્સ લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

સમીર વકીલ અથવા તેમના ઉત્તરાધિકારી ડેપ્યુટી સી.આઈ.ટી. (ઓ.એસ.ડી.)

અને ૧ અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં.૧ તરફે શ્રી એસ.એન. દિવેટિયા

સામાવાળા(ઓ) નં.૧,૨ તરફે શ્રીમતી મૌના એમ. ભટ્ટ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. સી. રાવ

તારીખ: ૧૨/૦૭/૨૦૧૯

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા)

૧. ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ રીટ-અરજી દ્વારા, રીટ-અરજદારે નીચે મુજબની દાદ માટે અરજ કરેલ છે :

"(એ) સામાવાળા નં.૧ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૧.૦૫.૨૦૦૭ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ (આંક-એ) ને રદબાતલ અને અપરાસ્ત કરવા માટે સરસિયોરરીની રીટ અથવા સરસિયોરરીના સ્વરૂપની રીટ અથવા અન્ય કોઈપણ યોગ્ય રીટ, હુકમો અથવા નિર્દેશો જારી કરવા.

(બી) વાદગ્રસ્ત હુકમ હેઠળ નિયુક્ત કરાયેલા ખાસ ઓડિટર સમક્ષ ખાસ ઓડિટ કરવાના હેતુસર હિસાબી ચોપડા અને અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરવા માટે અરજદારને ફરજ પાડતા સામાવાળાઓને અટકાવવા માટે તેમજ વાદગ્રસ્ત હુકમ અને માંગણીની નોટીસના અનુસંધાનમાં અથવા તેના આગળના પગલાંરૂપે કોઈપણ અન્ય કાર્યવાહી અથવા હુકમ કરતા સામાવાળાઓને અટકાવવા માટે સરસિયોરરીની રીટ અથવા સરસિયોરરીના સ્વરૂપની રીટ અથવા અન્ય કોઈપણ યોગ્ય રીટ, હુકમો અથવા નિર્દેશો જારી કરવા.

(સી) કાર્યવાહીના રેકૉર્ડ મંગાવવા, તેની તપાસ કરવા અને વાદગ્રસ્ત હુકમ (આંક-એ) કાયદાની દૃષ્ટિએ અયોગ્ય હોવાથી તેને રદબાતલ કરતી સરસિયોરરીની રીટ અથવા અન્ય કોઈપણ યોગ્ય રીટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો.

(ડી) આ અરજીની સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પડતર રહે ત્યાં સુધી, આ બાબતમાં યથાસ્થિતિ જાળવી રાખવા અને સામાવાળાઓ તથા તેમના તાબેદારોને વાદગ્રસ્ત હુકમોના અનુસંધાનમાં અને આગળના પગલાંરૂપે કોઈપણ કાર્યવાહી ન કરવા અથવા કંઈપણ ન કરવા જણાવવા.

(ઈ) આ અરજી ખર્ચ સાથે મંજૂર કરવા.

(એફ) કેસના સંજોગોમાં અને ન્યાયના હિતમાં નામદાર કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવા અન્ય અથવા વિશેષ હુકમો કરવા."

૨. કોઝ-ટાઈટલ જોતાં જ, આ રીટ-અરજી પોષણક્ષમ નથી તેમ કહી શકાય. આ રીટ-અરજી ધ કંપનીઝ એક્ટ, ૧૯૫૬ હેઠળ વિધિવત રીતે સ્થાપિત પબ્લિક લિમિટેડ કંપનીની હેસિયતમાં કામા હોટેલ્સ લિમિટેડ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ છે. જોકે, અન્ય કોઈપણ તકનીકી બાબતમાં પડ્યા વિના, અમે આ બાબતને ગુણદોષના આધારે તપાસવાનું યોગ્ય માન્યું છે.

૩. ભારતના સંવિધાનનો અનુચ્છેદ ૨૨૬ મૂળભૂત અધિકારોના અમલીકરણ માટે અથવા અન્ય કોઈપણ હેતુ માટે ઉચ્ચ વિશેષાધિકાર રીટ જારી કરવા હાઈકોર્ટને અસાધારણ હક્કમત અર્પે છે. કાનૂની સ્થિતિ એ છે કે કંપની જેવી કાનૂની વ્યક્તિ ભારતના સંવિધાન દ્વારા બાંહેધરી આપવામાં આવેલી કોઈપણ સ્વતંત્રતા મેળવવા માટે હકદાર નથી. અમારી સમક્ષ કંપની એકમાત્ર અરજદાર છે. તે ધ કંપનીઝ એક્ટ હેઠળ સ્થાપિત કંપની છે. ભારતના સંવિધાન હેઠળ પ્રસ્થાપિત મૂળભૂત અધિકારો નાગરિકને બાંહેધરી આપવામાં આવેલ છે. રીટ-અરજદાર નાગરિક ન હોવાથી, તેના કોઈપણ મૂળભૂત અધિકારોના ભંગ અથવા ઉલ્લંઘનની ફરિયાદ કરવા માટે હકદાર નથી (જુઓ ડિવિઝનલ ફોરેસ્ટ ઓફિસર વિરુદ્ધ બિશ્વનાથ ટી કંપની લિમિટેડ, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧ એસ.સી. ૧૩૬૮).

૪. રીટ-અરજદાર એ ધ કંપનીઝ એક્ટ, ૧૯૫૬ હેઠળ વિધિવત રીતે સ્થાપિત પબ્લિક લિમિટેડ કંપની છે. કંપની અમદાવાદના ખાનપુર ખાતે 'કામા હોટેલ્સ' નામે હોટેલ અને માઉન્ટ આબુ ખાતે 'કામા રાજપૂતાના ક્લબ રિસોર્ટ્સ' નામે રિસોર્ટ ચલાવે છે. કંપનીના જણાવ્યા મુજબ, તે અમદાવાદ એરપોર્ટ ખાતે ઈન્ડિયન એરલાઈન્સમાં ફ્લાઈટ કેટરિંગ સેવા પણ પૂરી પાડે છે.

૫. રીટ-અરજદારના કેસની સ્ક્રુટિની માટે પસંદગી કરવામાં આવી હતી, અને આકારણી કાર્યવાહી દરમિયાન, સામાવાળા નં.૧ એ તારીખ ૭ જૂન ૨૦૦૬ ના પ્રશ્નાવલી પત્ર દ્વારા, રીટ-અરજદારને ઉપરોક્ત ત્રણ વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓના

સંબંધમાં આકારણી વર્ષ ૨૦૦૪-૦૫ માટે અલગ નફા-ગુકસાન ખાતું અને પાકું સરવૈયું રજૂ કરવા જણાવ્યું હતું.

૬. ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, ઓ.એસ.ડી. રેન્જ-૧, અમદાવાદ દ્વારા ધ ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ તારીખ ૧૮ ડિસેમ્બર ૨૦૦૬ નો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. સદર હુકમને રીટ-અરજદાર દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં.૨૯૫૧/૨૦૦૭ દાખલ કરીને પડકારવામાં આવ્યો હતો. સદર રીટ-અરજીનો આ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૧૭ એપ્રિલ ૨૦૦૭ ના હુકમથી નીચે મુજબના શબ્દોમાં નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો :

"આ અરજીમાં, અરજદારે ધ ઇન્કમ-ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ (સંક્ષિપ્તમાં 'સદર અધિનિયમ') ની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઓ.એસ.ડી.) રેન્જ-૧, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૦૬ ના હુકમને પડકાર્યો છે.

અરજદારનો કેસ એવો છે કે કરદાતાના હિસાબી ચોપડાઓનું ઓડિટ કરવા માટે ખાસ ઓડિટરની નિયુક્તિ કરવા અંગેની કારણદર્શક નોટીસ તારીખ ૧૨.૧૨.૨૦૦૬ ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી, જેમાં તારીખ ૧૫.૧૨.૨૦૦૬ સુધીમાં કારણદર્શક નોટીસનો જવાબ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૧૪.૧૨.૨૦૦૬ ના રોજ, કરદાતાએ અરજ કરી હતી કે કારણદર્શક નોટીસનો જવાબ રજૂ કરવા

માટેનો સમય ખૂબ જ ટૂંકો હોવાથી, કરદાતાને વાજબી સમય આપવામાં આવે. તેથી, આ સમયગાળો તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૦૬ સુધી લંબાવવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૦૬ ના રોજ, કરદાતા દ્વારા કારણદર્શક નોટીસનો જવાબ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તે જ દિવસે, ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઓ.એસ.ડી.) રેન્જ-૧, અમદાવાદ દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કરદાતાના હિસાબી ચોપડાઓનું ઓડિટ કરવા માટે ખાસ ઓડિટરની નિયુક્તિ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને તે જ દિવસે, ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઓ.એસ.ડી.) રેન્જ-૧, અમદાવાદના હુકમને કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

અરજદારનો કેસ એવો છે કે તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૦૬ ના રોજ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો તે પહેલાં કરદાતાને સાંભળવાની વાજબી તક આપવામાં આવી ન હતી કે કરદાતાના જવાબને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો ન હતો.

સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઓ.એસ.ડી.) રેન્જ-૧, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૦૬ ના હુકમમાં, કરદાતા દ્વારા રજૂ કરાયેલા જવાબનો કોઈ ઉલ્લેખ ન હતો. એ પણ સ્પષ્ટ નથી કે તે તારીખે જવાબ રજૂ થાય તે પહેલાં જ હુકમ પસાર કરી દેવામાં આવ્યો હતો કે કેમ.

આ હકીકતોનું રેવન્યુ તરફેના વિદ્વાન કાઉન્સેલ દ્વારા ખંડન કરવામાં આવ્યું નથી.

આ હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતાં, જે વિવાદિત નથી, અમે ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઓ.એસ.ડી.) રેન્જ-૧, અમદાવાદ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૦૬ નો હુકમ અપરાસ્ત કરીએ છીએ. જોકે, ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ (ઓ.એસ.ડી.) રેન્જ-૧, અમદાવાદને કરદાતા દ્વારા રજૂ કરાયેલા જવાબને ધ્યાનમાં લીધા બાદ અને કરદાતાને સાંભળવાની વાજબી તક આપ્યા બાદ નવો અને કારણસહિતનો હુકમ પસાર કરવાની છૂટ આપવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત નિર્દેશો સાથે આ અરજીનો નિકાલ થાય છે."

૭. ત્યારબાદ, રીટ-અરજદારને સામાવાળા નં.૧ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૧ મે ૨૦૦૭ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ બજાવવામાં આવ્યો હતો, જેમાં સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ તારીખ ૧૨ જૂન ૨૦૦૭ ના રોજ કે તે પહેલાં ખાસ ઓડિટ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. આવા સંજોગોમાં, રીટ-અરજદાર આ કોર્ટ સમક્ષ હાલની રીટ-અરજી સાથે આવીને અરજ કરેલ છે કે ખાસ ઓડિટનો હુકમ વાજબી નથી.

૮. તારીખ ૨૪ મે ૨૦૦૭ ના રોજ, નીચે મુજબનો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો :

"અરજદાર તરફેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ.એન. દિવેટિયાને સાંભળ્યા.
તારીખ ૧૫ જૂન, ૨૦૦૭ ના રોજ પરત ફરવાપાત્ર નોટીસ. ત્યાં સુધી પેરા
૧૦(ડી) મુજબની વચગાળાની દાદ. ડિરેક્ટ સર્વિસની મંજૂરી આપવામાં
આવે છે.

૯. ત્યારબાદ, અરજી દાખલ રાખવામાં આવી હતી અને અગાઉ આપવામાં
આવેલી વચગાળાની દાદ કાયમ કરવામાં આવી હતી.

૧૦. રીટ-અરજદાર તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સેલ શ્રી દિવેટિયાએ ભારપૂર્વક
રજૂઆત કરી હતી કે વાદગ્રસ્ત હુકમ સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર અને કાયદાની
દૃષ્ટિએ ક્ષતિયુક્ત છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સામાવાળા નં.૧ એ તારીખ
૧૨ ડિસેમ્બર ૨૦૦૬ ના રોજ કારણદર્શક નોટીસ જારી કરીને સદર
અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ કેસને ખાસ ઓડિટ માટે મોકલવા
દરખાસ્ત કરી હતી, જે માત્ર એ કારણોસર હતી કે રીટ-અરજદાર માઉન્ટ આબુ
ખાતેના કામા રાજપૂતાના ક્લબ રિસોર્ટ્સ, અમદાવાદ ખાતેના કામા હોટેલ્સ
લિમિટેડ અને ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝન માટે અલગ નફા-નુકસાન ખાતું અને
પાકું સરવૈયું રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે
વાદગ્રસ્ત હુકમમાં, સામાવાળા નં.૧ એ તારીખ ૧૨ ડિસેમ્બર ૨૦૦૬ ની
કારણદર્શક નોટીસમાં રજૂ કરાયેલા કેસ કરતાં તદ્દન અલગ જ કેસ ઊભો કર્યો છે.

૧૧. શ્રી દિવેટિયાના જણાવ્યા મુજબ, રીટ-અરજદાર દ્વારા નિભાવવામાં આવતા હિસાબો જટિલ સ્વરૂપના હતા તેવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા પહેલાં સામાવાળા નં.૧ એ રીટ-અરજદારને તેમનો ખુલાસો રજૂ કરવા જણાવવું જોઈતું હતું. શ્રી દિવેટિયાએ રજૂઆત કરી હતી કે કરદાતાના હિસાબોના ખાસ ઓડિટ માટે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ જારી કરાયેલ કોઈપણ નિર્દેશ વહીવટી સ્વરૂપનો નથી, પરંતુ તે અર્ધ-ન્યાયિક હુકમ છે અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન થવું જરૂરી છે.

૧૨. શ્રી દિવેટિયાના જણાવ્યા મુજબ, સામાવાળા નં.૧ દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળની તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને પસાર કરાયેલ ખાસ ઓડિટનો વાદગ્રસ્ત હુકમ ગેરકાયદેસર કહી શકાય કારણ કે કાયદાની જોગવાઈઓ હેઠળ નિયત કરાયેલી પૂર્વશરતો પૂર્ણ થતી નથી. તે શરતો નીચે મુજબ છે :

"(એ) સામાવાળા નં.૧ એ પ્રસ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે કે હિસાબોનું સ્વરૂપ અને જટિલતા ખાસ ઓડિટની જરૂરિયાત ઊભી કરે છે.

(બી) મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી, એટલે કે સામાવાળા નં.૨ માટે મંજૂરી આપતાં પહેલાં રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી અને કરદાતા દ્વારા આપવામાં આવેલ ખુલાસો તપાસવો જરૂરી છે."

૧૩. શ્રી દિવેટિયાએ રજૂઆત કરી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) ની જોગવાઈઓ લાગુ કરવાના હેતુસર, નીચે મુજબની ત્રણ શરતો પૂર્ણ થવી જરૂરી છે :

"(૧) હિસાબોનું સ્વરૂપ

(૨) હિસાબોની જટિલતા, અને

(૩) રેવન્યુનું હિત."

૧૪. શ્રી દિવેટિયાના જણાવ્યા મુજબ, હાલના કેસમાં ઉપરોક્ત ત્રણમાંથી કોઈપણ શરત પૂર્ણ થઈ છે તેમ કહી શકાય નહીં. શ્રી દિવેટિયાએ રજૂઆત કરી હતી કે 'જટિલતા' શબ્દપ્રયોગનો અર્થ ગુચવાડાભર્યું કે જટિલ હોવાની સ્થિતિ અથવા ગુણવત્તા અથવા તેને સમજવું મુશ્કેલ છે તેવો થાય. માત્ર સમજવામાં પડતી મુશ્કેલી એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે પૂરતી નથી કે હિસાબો જટિલ સ્વરૂપના છે. શ્રી દિવેટિયાના જણાવ્યા મુજબ, આવા ખાસ ઓડિટથી કરદાતાઓને ખૂબ જ અગવડતા પડે છે. શ્રી દિવેટિયાના જણાવ્યા મુજબ, સામાવાળા નં.૧ એ નીચે મુજબના કારણોસર ખાસ ઓડિટને વાજબી ઠેરવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે :

"(એ) રૂમ ભાડા અને રેસ્ટોરન્ટમાં પીરસવામાં આવતા ખાદ્યપદાર્થો, પીણામાંથી મેળવેલ શીર્ષકવાર આવક રજૂ કરવામાં આવી ન હતી.

(બી) ખરીદીઓની વિગતવાર વિભાજિત માહિતીની ગેરહાજરીમાં હોટેલની વિવિધ જરૂરિયાતો માટે કરવામાં આવેલી ખરીદીઓની ચકાસણી કરવી શક્ય ન હતી.

(સી) ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝન માટે ન તો અલગ ખાતું નિભાવવામાં આવ્યું હતું કે ન તો ઇન્ડિયન એરલાઈન્સ પાસેથી મળેલ આવક દર્શાવવામાં આવી હતી.

(ડી) કામા રાજપૂતાના, માઉન્ટ આબુ અને કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના નફા-ગુકસાન ખાતાના અવલોકનથી જણાય છે કે ટેલિફોન, મકાન મરામત વગેરે જેવા પાયાના ખર્ચાઓ કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરમાં દર્શાવવામાં આવ્યા નથી અને તેથી હિસાબો ભેગા કરી દઈને જટિલ બનાવવામાં આવ્યા છે.

(ઈ) છેલ્લા બે-એક વર્ષથી સમયસર હિસાબી ચોપડાઓ ન મેળવવામાં નિષ્ફળતા અને લાદવામાં આવેલ દંડ દ્વારા હિસાબી ચોપડાઓની અયોગ્ય જાળવણી સૂચવાય છે."

૧૫. શ્રી દિવેટિયાએ રજૂઆત કરી હતી કે ઉપર ઉલ્લેખિત દર્શાવવામાં આવેલા કારણો રેકૉર્ડ પરની કોઈપણ નક્કર સામગ્રીનો ઉલ્લેખ કર્યા વિના માત્ર અટકળો અને અનુમાનો જ છે.

૧૬. ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, શ્રી દિવેટિયા અરજ કરે છે કે આ રીટ-અરજીમાં ગુણદોષ હોવાથી, તેને મંજૂર કરવામાં આવે અને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળનો મૂળ હુકમ રદબાતલ કરવામાં આવે.

૧૭. બીજી તરફ, રેવન્યુ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન સિનિયર સ્ટેવિંગ કાઉન્સેલ શ્રી એમ.આર. ભટ્ટ દ્વારા આ રીટ-અરજીનો ભારપૂર્વક વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી ભટ્ટના જણાવ્યા મુજબ, વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં સામાવાળા નં.૧ દ્વારા કાયદાની કોઈ ક્ષતિ તો દૂર રહી, કોઈ ભૂલ પણ કરવામાં આવી છે તેમ કહી શકાય નહીં. શ્રી ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળનો વાદગ્રસ્ત હુકમ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યા બાદ અને રીટ-અરજદારની આકારણીમાં રહેલી જટિલતા અંગે અભિપ્રાય બાંધ્યા બાદ પસાર કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે રીટ-અરજદારના કેસમાં ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપવાનો નિર્ણય લેતાં પહેલાં, રીટ-અરજદારને તેમના ત્રણ યુનિટો માટે અલગ નફા-નુકસાન ખાતું અને પાકું સરવૈયું તૈયાર કરીને રજૂ કરવા માટે પૂરતી તકો આપવામાં આવી હતી.

૧૮. શ્રી ભટ્ટે રેવન્યુ તરફે દાખલ કરવામાં આવેલ સોગંદનામા-જવાબમાંથી નિર્દેશ કર્યો હતો કે કરદાતાને જરૂરિયાત મુજબ અલગ ખાતું રજૂ કરવા માટે લગભગ છ મહિનાનો સમય આપવામાં આવ્યો હતો. રેવન્યુ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન સ્ટેવિંગ કાઉન્સેલ શ્રી ભટ્ટ, સોગંદ પરના જવાબમાં કરવામાં આવેલ નીચે મુજબના કથનો પર આધાર રાખવા માંગે છે :

"(એ) અલગ નફા-નુકસાન ખાતાં યુનિટ-વાર વ્યવસાયિક આવક અને ખર્ચનું સ્પષ્ટ ચિત્ર દર્શાવતાં નથી પરંતુ જટિલ હિસાબો રજૂ કરે છે જેનું તાર્કિક રીતે વિશ્લેષણ કરી શકાતું નથી. એ સ્વીકૃત હકીકત છે કે કોઈપણ હોટેલ માટે આવકનું મુખ્ય શીર્ષક રૂમ ભાડું તથા રેસ્ટોરન્ટમાં વેચાતા ખાદ્યપદાર્થો અને પીણાં છે. એ ધ્યાનમાં આવ્યું છે કે કરદાતાએ રૂમ ભાડા અને રેસ્ટોરન્ટમાં પીરસવામાં આવતા ખાદ્યપદાર્થો અને પીણાંમાંથી મેળવેલ શીર્ષકવાર આવક રજૂ કરી નથી. નફા-નુકસાન ખાતામાં આ વિભાજિત માહિતીની ગેરહાજરીમાં, આકારણી અધિકારી કરદાતાના વ્યવસાયનું સાચું ચિત્ર જાણી શકતા નથી.

(બી) કરદાતાએ કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના કેસમાં ખરીદીઓનું સ્પષ્ટ ચિત્ર રજૂ કર્યું ન હતું. તેમના નફા-નુકસાન ખાતામાં, કરદાતાએ તમામ ખરીદીઓને "ખરીદીઓ" ના શીર્ષક હેઠળ ભેગી કરી દીધી છે. દરેક વસ્તુની ખરીદીની ચોક્કસ વિગતોની ગેરહાજરીમાં, આકારણી અધિકારી માટે હકીકતોની ચકાસણી કરવી અને તાર્કિક નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું શક્ય નથી. વધુમાં, ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝનના કેસમાં, કરદાતાએ અલગ હિસાબો રજૂ કર્યા ન હતા અને તેને હેડ ઓફિસના હિસાબો સાથે જોડી દેવામાં આવ્યા છે. જોકે, કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના નફા-નુકસાન ખાતાના અવલોકન પરથી, જોઈ શકાય છે કે કરદાતાએ ઇન્ડિયન એરલાઈન્સ પાસેથી મળેલ આવક અલગથી દર્શાવી નથી, જેને તે કેટરિંગ

સેવાઓ પૂરી પાડે છે. સાથે જ, કરદાતાએ રજૂઆત કરી છે કે કાચો માલ હેડ ઓફિસ દ્વારા ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝનને પૂરો પાડવામાં આવે છે. કેમ કે કરદાતાએ તમામ ખરીદીઓને એક જ શીર્ષક હેઠળ જોડી દીધી છે, તેથી એ ચકાસવું શક્ય નથી કે ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝન માટે કઈ ખરીદીઓ છે અને ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝનને પૂરા પાડવામાં આવેલ કાચા માલની રકમ કેટલી છે.

(સી) કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના કેસમાં, કરદાતાએ તેમના નફા-નુકસાન ખાતામાં ટેલિફોન ખર્ચ, મકાન મરામત અને નિભાવણી, વાહનવ્યવહાર ખર્ચ, સ્વિમિંગ પૂલ ખર્ચ, સિક્યુરિટી ખર્ચ, બગીચા ખર્ચ, બેંક ચાર્જિસ, ટપાલ ખર્ચ વગેરે જેવા પાયાના ખર્ચો દર્શાવ્યા નથી. શક્ય છે કે કરદાતાએ આ તમામ ખર્ચોને નફા-નુકસાન ખાતામાં દર્શાવેલ કોઈક શીર્ષક હેઠળ જોડી દીધા હોય. તેથી, આ હિસાબો સ્પષ્ટપણે જટિલ બની ગયા છે અને આકારણી અધિકારી યુનિટના સાચા અને તાર્કિક નફા/નુકસાન પર પહોંચવા માટે આ હકીકતો જાણવાની સ્થિતિમાં નથી. આ હકીકતોના આધારે એવો અભિપ્રાય બાંધવામાં આવ્યો હતો કે કરદાતા આ યુનિટના વ્યવસાયનું સ્પષ્ટ ચિત્ર રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે.

(ડી) ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતાં, જો ખાસ ઓડિટ કરવામાં નહીં આવે તો રેવન્યુના હિત પર પ્રતિકૂળ અસર પડશે.

(ઇ) વધુમાં, એ ધ્યાનમાં આવ્યું છે કે છેલ્લા બે-એક વર્ષથી, કરદાતા સમયસર ઓડિટ રિપોર્ટ રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. આ હકીકત કરદાતા કંપનીના હિસાબી ચોપડાઓની અયોગ્ય જાળવણી દર્શાવે છે."

૧૯. શ્રી ભટ્ટે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ ખાસ ઓડિટ માટે કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ-૧ દ્વારા તારીખ ૧૧ મે ૨૦૦૭ ના પત્ર હેઠળ મંજૂરી પણ આપવામાં આવી હતી. શ્રી ભટ્ટે ખાસ ઓડિટ માટે કમિશનર દ્વારા આપવામાં આવેલી મંજૂરી તરફ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું હતું, જે પેપર-બુકના પેજ-૨૩૭ પર છે.

૨૦. શ્રી ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે આકારણી અધિકારીએ હિસાબોનું સ્વરૂપ, હિસાબો નિભાવવાની પદ્ધતિ, નોંધાયેલી એન્ટ્રીઓ વગેરે જેવા વિવિધ પાસાઓ પર યોગ્ય રીતે વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કર્યા બાદ, એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હતા કે હિસાબો જટિલ હતા અને તે રેવન્યુના હિતમાં હતું કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપવામાં આવે. શ્રી ભટ્ટેના જણાવ્યા મુજબ, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની તેની અસાધારણ હક્કમતનો ઉપયોગ કરીને આ કોર્ટ દ્વારા આવા નિર્ણયમાં દખલ કરવામાં ન આવે.

૨૧. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, શ્રી ભટ્ટ અરજ કરે છે કે હાલની રીટ-અરજીમાં કોઈ ગુણદોષ ન હોવાથી, તેને નાખરીજ કરવામાં આવે.

૨૨. પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સેલને સાંભળ્યા બાદ અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી તપાસ્યા બાદ, અમારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે, શું ખાસ ઓડિટનો વાદગ્રસ્ત હુકમ રદબાતલ અને અપરાસ્ત થવાને પાત્ર છે.

૨૩. શરૂઆતમાં જ, એ નોંધવું જરૂરી છે કે ખાસ ઓડિટનો વાદગ્રસ્ત હુકમ આકારણી અધિકારી દ્વારા ધ ઇન્કમ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને પસાર કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત હુકમની કાયદેસરતા અને માન્યતાને ધ્યાનમાં લેતાં, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨ (સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) સહિત) નો સંદર્ભ લેવો અને વિચારણા કરવી જરૂરી છે, જે નીચે મુજબ વાંચી શકાય છે :

"૧૪૨. આકારણી પહેલાં તપાસ. – (૧) સદર અધિનિયમ હેઠળ આકારણી કરવાના હેતુસર, આકારણી અધિકારી કોઈપણ એવી વ્યક્તિ પર કે જેણે કલમ ૧૧૫ડબ્લ્યુડી અથવા કલમ ૧૩૯ હેઠળ રિટર્ન રજૂ કર્યું હોય અથવા જેના કેસમાં રિટર્ન રજૂ કરવા માટે કલમ ૧૩૯ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આપવામાં આવેલ સમયમર્યાદા સમાપ્ત થઈ ગઈ હોય, તેને નોટીસ બજાવીને તેમાં ઉદ્દેખિત તારીખે નીચે મુજબ કરવા જણાવી શકે છે,

(૧) જ્યાં આવી વ્યક્તિએ કલમ ૧૩૯ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ મંજૂર કરાયેલ સમયમર્યાદામાં અથવા સંબંધિત આકારણી વર્ષના અંત પહેલાં રિટર્ન રજૂ કર્યું ન હોય], ત્યાં નિયત નમૂનામાં અને નિયત રીતે ખરાઈ કરીને તેમજ નિયત કરવામાં આવે તેવી અન્ય વિગતો દર્શાવીને પોતાની આવક અથવા અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિની આવક કે જેના સંબંધમાં તે સદર અધિનિયમ હેઠળ આકારણીપાત્ર હોય તેનું રિટર્ન રજૂ કરવા, અથવા :

પરંતુ, જ્યાં ૧લી એપ્રિલ, ૧૯૯૦ ના રોજ અથવા તે પછી શરૂ થતા સંબંધિત આકારણી વર્ષના અંત બાદ આ ખંડના હેતુઓ માટે આ પેટા-કલમ હેઠળ કોઈપણ એવી વ્યક્તિને નોટીસ બજાવવામાં આવી હોય કે જેણે કલમ ૧૩૯ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ મંજૂર કરાયેલ સમયમર્યાદામાં અથવા સંબંધિત આકારણી વર્ષના અંત પહેલાં રિટર્ન રજૂ કર્યું ન હોય, ત્યાં તેને જારી કરાયેલ આવી કોઈપણ નોટીસ આ પેટા-કલમની જોગવાઈઓ અનુસાર બજાવવામાં આવી હોવાનું ગણાશે,

(૨) આકારણી અધિકારીને જરૂરી જણાય તેવા હિસાબો અથવા દસ્તાવેજો રજૂ કરવા અથવા રજૂ કરાવવા, અથવા

(૩) આકારણી અધિકારીને જરૂરી જણાય તેવા નમૂનામાં અને તેવા મુદ્દાઓ કે બાબતો અંગે (કરદાતાની તમામ મિલકતો અને

જવાબદારીઓના નિવેદન સહિત, ભલે તેનો હિસાબોમાં સમાવેશ થયેલ હોય કે ન હોય) નિયત રીતે ખરાઈ કરીને લેખિતમાં માહિતી રજૂ કરવા :

પરંતુ

(એ) હિસાબોમાં સમાવેશ ન થયેલ હોય તેવી તમામ મિલકતો અને જવાબદારીઓનું નિવેદન રજૂ કરવા કરદાતાને જણાવતાં પહેલાં જોઈન્ટ કમિશનરની પૂર્વ મંજૂરી મેળવવાની રહેશે ;

(બી) આકારણી અધિકારી ગત વર્ષથી ત્રણ વર્ષ કરતાં વધુ અગાઉના સમયગાળાને લગતા કોઈપણ હિસાબો રજૂ કરવા જણાવશે નહીં.

(ર) કોઈપણ વ્યક્તિની આવક અથવા નુકસાનના સંબંધમાં સંપૂર્ણ માહિતી મેળવવાના હેતુસર, આકારણી અધિકારી તેમને જરૂરી લાગે તેવી તપાસ કરી શકે છે.

(રએ) જો, પોતાની સમક્ષની કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે, આકારણી અધિકારીનું હિસાબોનું સ્વરૂપ અને જટિલતા, હિસાબોનું કદ, હિસાબોની ખરાઈ અંગેની શંકાઓ, હિસાબોમાં વ્યવહારોની બહુલતા અથવા કરદાતાની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિનું વિશિષ્ટ સ્વરૂપ અને રેવન્યુના હિતોને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું માનવું હોય કે તેમ કરવું જરૂરી છે, તો તેઓ પ્રિન્સિપાલ ચીફ કમિશનર અથવા ચીફ કમિશનર અથવા પ્રિન્સિપાલ

કમિશનર અથવા કમિશનરની પૂર્વ મંજૂરીથી, કરદાતાને પ્રિન્સિપાલ ચીફ કમિશનર અથવા ચીફ કમિશનર અથવા પ્રિન્સિપાલ કમિશનર અથવા કમિશનર દ્વારા આ અર્થે નામાંકિત કરાયેલા કલમ ૨૮૮ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળની સમજૂતીમાં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલ એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા હિસાબોનું ઓડિટ કરાવવાનો અને આવા એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા યોગ્ય રીતે સહી કરાયેલ તથા ખરાઈ કરાયેલ અને નિયત કરવામાં આવે તેવી વિગતો તથા આકારણી અધિકારીને જરૂરી જણાય તેવી અન્ય વિગતો દર્શાવતો આવા ઓડિટનો રિપોર્ટ નિયત નમૂનામાં રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે :

પરંતુ, જ્યાં સુધી કરદાતાને સાંભળવાની વાજબી તક આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી આકારણી અધિકારી કરદાતાને હિસાબોનું આ રીતે ઓડિટ કરાવવાનો નિર્દેશ આપશે નહીં.

(૨બી) કરદાતાના હિસાબોનું પ્રવર્તમાન કોઈપણ અન્ય કાયદા હેઠળ અથવા અન્યથા ઓડિટ કરવામાં આવ્યું હોય તેમ છતાં પેટા-કલમ (૨એ) ની જોગવાઈઓ અમલી રહેશે.

(૨સી) પેટા-કલમ (૨એ) હેઠળનો દરેક રિપોર્ટ કરદાતા દ્વારા આકારણી અધિકારીને આકારણી અધિકારી દ્વારા સ્પષ્ટ કરવામાં આવે તેવા સમયગાળાની અંદર રજૂ કરવાનો રહેશે :

પરંતુ, આકારણી અધિકારી સ્વેચ્છાએ અથવા કરદાતા દ્વારા આ અર્થે કરાયેલી અરજી પરથી અને કોઈપણ યોગ્ય તથા પૂરતા કારણસર, સદર સમયગાળાને તેમને યોગ્ય લાગે તેવા વધુ સમયગાળા અથવા સમયગાળાઓ માટે લંબાવી શકે છે; જોકે, મૂળ રીતે નિયત કરાયેલ સમયગાળો અને આ રીતે લંબાવવામાં આવેલ સમયગાળો અથવા સમયગાળાઓનો સરવાળો, કોઈપણ સંજોગોમાં, કરદાતાને પેટા-કલમ (૨એ) હેઠળનો નિર્દેશ મળ્યાની તારીખથી એકસો એંસી દિવસથી વધુ થવો જોઈશે નહીં.

(૨ડી) પેટા-કલમ (૨એ) હેઠળના કોઈપણ ઓડિટના અને તેને આનુષંગિક ખર્ચાઓ (એકાઉન્ટન્ટના મહેનતાણા સહિત) પ્રિન્સિપાલ ચીફ કમિશનર અથવા ચીફ કમિશનર અથવા પ્રિન્સિપાલ કમિશનર અથવા કમિશનર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે (જે નિર્ણય આખરી ગણાશે) અને કરદાતા દ્વારા ચૂકવવામાં આવશે તેમજ આવી ચૂકવણીમાં કસૂરના કિસ્સામાં, કરની બાકી રકમની વસૂલાત માટે પ્રકરણ XVII-D માં પૂરી પાડવામાં આવેલ રીત મુજબ કરદાતા પાસેથી વસૂલવાપાત્ર થશે :

પરંતુ, જ્યાં પેટા-કલમ (૨એ) હેઠળ ઓડિટ માટેનો કોઈપણ નિર્દેશ આકારણી અધિકારી દ્વારા ૧લી જૂન, ૨૦૦૭ ના રોજ અથવા તે પછી જારી કરવામાં આવે, ત્યાં આવા ઓડિટના અને તેને આનુષંગિક ખર્ચાઓ (એકાઉન્ટન્ટના મહેનતાણા સહિત) નિયત કરવામાં આવે તેવી

માર્ગદર્શિકાઓ અનુસાર પ્રિન્સિપાલ ચીફ કમિશનર અથવા ચીફ કમિશનર અથવા પ્રિન્સિપાલ કમિશનર અથવા કમિશનર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે અને આ રીતે નક્કી કરાયેલા ખર્ચાઓ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવશે.

(૩) કરદાતાને, જ્યાં કલમ ૧૪૪ હેઠળ આકારણી કરવામાં આવે તે સિવાય, પેટા-કલમ (૨) હેઠળની કોઈપણ તપાસ અથવા પેટા-કલમ (૨એ) હેઠળના કોઈપણ ઓડિટના આધારે એકત્રિત કરવામાં આવેલ અને આકારણીના હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવા સૂચિત કોઈપણ સામગ્રીના સંબંધમાં સાંભળવાની તક આપવામાં આવશે.

(૪) આ કલમની જોગવાઈઓ, જે રીતે તે ધ ડિરેક્ટ ટેક્સ લોઝ (એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૮૭ (૪/૧૯૮૮) દ્વારા તેના સુધારાના તરત પહેલાં અસ્તિત્વમાં હતી, તે ૧લી એપ્રિલ, ૧૯૮૮ ના રોજ શરૂ થતા આકારણી વર્ષ માટેની અથવા કોઈપણ અગાઉના આકારણી વર્ષ માટેની કોઈપણ આકારણીને અને તેના સંબંધમાં લાગુ પડશે અને આ કલમમાં સદર અધિનિયમની અન્ય જોગવાઈઓના સ દર્ભોનું અર્થઘટન સંબંધિત આકારણી વર્ષને તે સમયે પ્રવર્તમાન અને લાગુ પડતી તે જોગવાઈઓના સંદર્ભો તરીકે કરવામાં આવશે."

૨૪. ધ ટેક્સેશન લોઝ (એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ, ૧૯૭૫ દ્વારા પેટા-કલમો (૨એ), (૨બી), (૨૦) અને (૨ડી) ઉમેરીને કલમ ૧૪૨ માં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે. તે ૧.૪.૧૯૭૬ થી અમલમાં આવ્યો છે. પેટા-કલમ (૨એ) હેઠળ, આઈ.ટી.ઓ. ને એવા કિસ્સામાં કે જ્યાં હિસાબોનું સ્વરૂપ અને જટિલતા તથા રેવન્યુના હિતો માટે તેમ કરવું જરૂરી હોય, કરદાતાને પોતાના હિસાબોનું ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા ઓડિટ કરાવવાનો અને નિયત રીતે આવા ઓડિટનો રિપોર્ટ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. આવો નિર્દેશ માત્ર કમિશનરની પૂર્વ મંજૂરીથી જ જારી કરી શકાય છે. ખાસ ઓડિટ કરવાના હેતુઓ માટે ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટનું નામાંકન પણ કમિશનર દ્વારા કરવાનું રહે છે. ખાસ ઓડિટરના મહેનતાણા સહિતના અને તેને આનુષંગિક ખર્ચાઓ કરદાતા દ્વારા ચૂકવવાના રહેશે. આવા ઓડિટનો રિપોર્ટ આવા ઓડિટર દ્વારા યોગ્ય રીતે સહી કરાયેલ અને ખરાઈ કરાયેલ નિયત નમૂનામાં રજૂ કરવાનો રહે છે.

૨૫. કલમ ૧૪૨ ની પેટા-કલમ (૨બી) એવી જોગવાઈ કરે છે કે કરદાતાના હિસાબોનું કાયદા અનુસાર અગાઉથી જ ઓડિટ થઈ ગયું હોય તેમ છતાં પણ ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપી શકાય છે.

૨૬. કલમ ૧૪૨ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ, જો ખાસ ઓડિટ હેઠળ એકત્રિત કરાયેલી સામગ્રી પર આકારણી માટે આધાર રાખવાનો હોય, તો કરદાતા તેના સંબંધમાં સાંભળવાની તક મેળવવા હકદાર છે.

૨૭. ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપવાની સત્તાનો ઉપયોગ કમિશનરની વધારાની મંજૂરી સાથે ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસરના સંતોષ પર આધારિત છે. બંનેને એ વાતનો સંતોષ થવો જોઈએ કે કરદાતાના હિસાબો જટિલ સ્વરૂપના છે અને રેવન્યુના હિતમાં હિસાબોનું ખાસ ઓડિટર દ્વારા ઓડિટ કરાવવું જોઈએ. ખાસ ઓડિટર પણ કંપનીના ઓડિટર જેવો જ ઓડિટર હોય છે, પરંતુ તેમનું નામાંકન કમિશનર દ્વારા કરવાનું હોય છે પરંતુ કંપની દ્વારા નહીં. હિસાબોનું ફરીથી કંપનીના ખર્ચે ઓડિટ કરવાનું હોય છે.

૨૮. આ વૈધાનીક જોગવાઈઓનો સાર છે. એ સાચું છે કે તે હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ હળવાશથી કરી શકાય નહીં. સત્તાવાળાઓનો સંતોષ વ્યક્તિગત સંતોષ ન હોવો જોઈએ. તે હિસાબોના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખીને વસ્તુલક્ષી મૂલ્યાંકન પર આધારિત હોવો જોઈએ. હિસાબોનું સ્વરૂપ વાસ્તવમાં જટિલ સ્વરૂપનું હોવું જોઈએ. ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપવા માટે તે પ્રાથમિક જરૂરિયાત છે. પરંતુ પેટા-કલમ (૨એ) માં વપરાયેલ શબ્દ 'જટિલતા' એ અસ્પષ્ટ શબ્દ છે. તેનો શબ્દકોશ મુજબનો અર્થ થાય છે: "ગુચવાડાભર્યું કે જટિલ હોવાની સ્થિતિ અથવા ગુણવત્તા 'અથવા' કે જે સમજવું મુશ્કેલ છે." એ પણ એટલું જ સાચું છે કે, જે બધું સમજવું મુશ્કેલ હોય તેને જટિલ માનવું જોઈએ નહીં. જે એક વ્યક્તિ માટે જટિલ હોય તે બીજી વ્યક્તિ માટે સરળ હોઈ શકે છે. તે વ્યક્તિની સમજણ કે ગ્રહણશક્તિના સ્તર પર આધાર રાખે છે. કેટલીકવાર, જે પ્રથમ દૃષ્ટિએ જટિલ લાગે છે, જો કોઈ તેને કાળજીપૂર્વક સમજવાનો પ્રયાસ કરે તો તે વાસ્તવમાં તેવું

ન પણ હોય. તેથી, હિસાબો પર ઉપરછઠ્ઠી નજર નાખીને ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં. કરદાતાના હિસાબો સમજવા માટે પ્રમાણિક પ્રયાસ થવો જોઈએ.

૨૯. કલમ ૧૪૨(૨એ) ની સુપ્રીમ કોર્ટ અને આ કોર્ટના વિવિધ ચુકાદાઓમાં સમીક્ષા કરવામાં આવી છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) નો સાચો હેતુ અને વ્યાપ ડીએલએફ લિમિટેડ વિરુદ્ધ એડિશનલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ, (૨૦૧૪) ૪૭ ટેક્સમેન.કોમ ૧૫૯ (દિલ્લી) ના કેસમાં જસ્ટિસ સંજીવ ખન્ના (તે સમયે તેઓ હતા તેમ) દ્વારા સંક્ષિપ્તમાં સમજાવવામાં આવ્યો છે. સહારા ઇન્ડિયા (ફર્મ) વિરુદ્ધ સી.આઈ.ટી., (૨૦૦૮) ૩૦૦ આઈ.ટી.આર. ૪૦૩/૧૬૯ ટેક્સમેન ૩૨૮ માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સદર જોગવાઈની વિગતવાર સમીક્ષા અને સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી અને એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સદર જોગવાઈ ત્યારે લાગુ કરી શકાય છે જ્યારે આકારણી અધિકારી એવો અભિપ્રાય બાંધે છે કે; (૧) કરદાતાના હિસાબોનું સ્વરૂપ અને જટિલતા અંગે અને (૨) હિસાબોનું એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા ઓડિટ કરાવવું તે રેવન્યુના હિતમાં હતું. આ બંને જરૂરિયાતો સંયુક્ત હતી, વિભક્ત નહીં અને આ અનિવાર્ય પૂર્વશરતો હતી. તેનો હેતુ એ હતો કે જો ખાસ ઓડિટ કરદાતા દ્વારા નિભાવવામાં આવતા હિસાબોના આધારે સાચી અને યોગ્ય આકારણી તૈયાર કરવામાં આકારણી અધિકારીને મદદરૂપ અને સહાયરૂપ થાય તો તેનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ, એટલે કે, આકારણી અધિકારીએ એવા તારણ પર પહોંચવું જોઈએ કે કરદાતાના

હિસાબો જટિલ હતા અને રેવન્યુના હિતનું રક્ષણ કરવા માટે, સદર જોગવાઈનો આશરો લેવો જોઈએ. 'જટિલતા' શબ્દપ્રયોગ કે શબ્દ અંગે એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે તે ગુચવાડાભર્યું કે સમજવું મુશ્કેલ હોવાની સ્થિતિ કે ગુણવત્તા દર્શાવે છે પરંતુ સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે જે એક માટે જટિલ હોઈ શકે, તે બીજા માટે સરળ હોઈ શકે છે અને તેથી, આકારણી અધિકારીએ હિસાબો સમજવા માટે, એન્ટ્રીઓનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે વાસ્તવિક પ્રયાસ કરવો જોઈએ, શંકાના કિસ્સામાં ખુલાસો માંગવો જોઈએ અને પછી માત્ર વ્યક્તિગત સંતોષના આધારે નહીં પરંતુ વસ્તુલક્ષી માપદંડોના આધારે જરૂરી અભિપ્રાય બાંધવો જોઈએ. આ જોગવાઈ આકારણી અધિકારીને પોતાની જવાબદારી ખાસ ઓડિટર પર ઢોળી દેવાનો અધિકાર આપતી નથી કારણ કે હિસાબોની સ્ક્રુટિની કરવાની જવાબદારી આકારણી અધિકારીની હતી. જોકે, સુપ્રીમ કોર્ટે એ દલીલ નકારી કાઢી હતી કે કલમ જજએબી હેઠળ ઓડિટ કરવામાં આવ્યું હોવાથી ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપવાની જરૂર નથી અને અન્ય બાબતોની સાથે એવું અવલોકન કર્યું હતું કે બંને જોગવાઈઓના તદ્દન અલગ અર્થ અને સૂચિતાર્થો હતા. કલમ જજએબી હેઠળના ફરજિયાત ઓડિટથી વિપરીત, ખાસ ઓડિટ માત્ર ચોપડાઓ કે વાઉચરો રજૂ કરવા અને ઓડિટર દ્વારા તેની ચકાસણી કરવા પૂરતું મર્યાદિત ન હતું પરંતુ તેમાં ખુલાસાઓ અને સ્પષ્ટતાઓ રજૂ કરવાનો સમાવેશ થતો હતો, જે ખાસ ઓડિટર દ્વારા સંબંધિત ડેટા, દસ્તાવેજો વગેરે સાથે વિવિધ

મુદ્દાઓ પર જરૂરી હોઈ શકે. ખાસ ઓડિટ વત્તા-ઓછા અંશે તપાસના સ્વરૂપનું હતું અને કેટલાક કિસ્સાઓમાં તે કલંકરૂપ પણ સાબિત થઈ શકે છે.

૩૦. દિલ્લી ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, (૨૦૧૩) ૩૫૦ આઈ.ટી.આર. ૪૩૨/૨૧૪ ટેક્સમેન ૧૩૦/(૨૦૧૨) ૨૫ ટેક્સમેન.કોમ ૨૩૪ (દિલ્લી) માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે મોટી સંખ્યામાં એન્ટ્રીઓની વિગતવાર સ્ક્રુટિની પોતે જ સ્વતંત્ર રીતે હિસાબોની જટિલતા સમાન બની જતી નથી કે દર્શાવતી નથી. દરેક આકારણી અધિકારી માટે એન્ટ્રીઓની સ્ક્રુટિની કરવી અને તેની ચકાસણી કરવી જરૂરી હતી પરંતુ આ કાર્યવાહી હાથ ધરવા માટે ખાસ ઓડિટરની સેવાઓની જરૂર નથી. કલમ ૧૪૨(૨એ) એ એવી જોગવાઈ ન હતી જે આકારણી અધિકારીને પોતાની જે સત્તાઓ અને કાર્યો તેઓ પોતે કરી શકતા હતા તે ખાસ ઓડિટરને સોંપવા માટે સક્ષમ બનાવે. આ જોગવાઈ આકારણી અધિકારીને એવા નિષ્ણાતની મદદ લેવા માટે સક્ષમ બનાવવા ઘડવામાં આવી હતી જે હિસાબો અને એકાઉન્ટન્સીની પદ્ધતિઓ સમજતા હોય ત્યારે જ્યારે હિસાબો જટિલ હોય અને આકારણી અધિકારી પુષ્ટિ આપે કે સદર મદદ અને સહાય લીધા વિના તેઓ તેને સંપૂર્ણ રીતે સમજી કે ગ્રહણ કરી શકતા નથી. રેવન્યુનું હિત એ બીજું પાસું હતું, જેને ધ્યાનમાં લેવાનું હતું. હિસાબો અને એન્ટ્રીઓ સમજવા માટે વાસ્તવિક પ્રયાસ થવો જોઈએ અને જ્યારે હિસાબો અને એન્ટ્રીઓ અંગે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યા હોય અને જ્યારે આપવામાં આવેલ ખુલાસો અસંતોષકારક હોય અથવા

ખાસ ઓડિટરની મદદ અને સહાય વિના ચકાસણી શક્ય ન હોય ત્યારે જ કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ કાર્યવાહી કરવી જરૂરી હતી.

૩૧. આ તબક્કે, સુપ્રીમ કોર્ટના અગાઉના ચુકાદા, રાજેશ કુમાર વિરુદ્ધ ડેપ્યુટી સી.આઇ.ટી., (૨૦૦૬) ૨૮૭ આઇ.ટી.આર. ૯૧/૧૫૭ ટેક્સમેન ૧૬૮ ની નોંધ લેવી મહત્વપૂર્ણ રહેશે, જેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળનો હુકમ દીવાની પરિણામો લાવે છે, વહીવટી નહીં, જે મત સહારા ઇન્ડિયા (ફર્મ) (ઉપર મુજબ) માં ફરીથી દોહરાવવામાં આવ્યો હતો. સત્તાવાળાઓ દ્વારા ધ્યાનમાં રાખવા જેવા ત્રણ પરિબલો હતા, (૧) હિસાબોનું સ્વરૂપ, (૨) હિસાબોની જટિલતા, અને (૩) રેવન્યુનું હિત અને સદર પાસાઓ પર અભિપ્રાય બાંધવો જ જોઈએ. શુદ્ધબુદ્ધિ વિનાના ગુપ્ત હેતુ માટે ખાસ ઓડિટનો હુકમ કરવો જોઈએ નહીં. તેનો હુકમ ચાંત્રિક રીતે અને ચોક્કસપણે આકારણી પૂર્ણ કરવા માટેની મુદત લંબાવવાના બિનઅધિકૃત હેતુ માટે કરવો અને મંજૂર કરવો જોઈએ નહીં. અરજદારે તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં બાટા ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિરુદ્ધ સી.આઇ.ટી., (૨૦૦૨) ૨૫૭ આઇ.ટી.આર. ૬૨૨/૧૨૫ ટેક્સમેન ૮૦૮, વેસ્ટ બંગાળ સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ જોઈન્ટ સી.આઇ.ટી., (૨૦૦૪) ૨૬૭ આઇ.ટી.આર. ૩૪૫/૧૩૮ ટેક્સમેન ૨૩૮ (કલકત્તા) માં કલકત્તા હાઇકોર્ટના ચુકાદાઓ અને મુથુકુ મિની કુરીઝ વિરુદ્ધ ડેપ્યુટી સી.આઇ.ટી., (૨૦૦૧) ૨૫૦ આઇ.ટી.આર. ૪૫૫/૧૧૫ ટેક્સમેન ૨૧૬ (કેરળ) માં કેરળ હાઇકોર્ટના ચુકાદાનો સંદર્ભ

આપ્યો છે. આ ચુકાદાઓમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આકારણી અધિકારીને સોંપવામાં આવેલી ફરજના સ્વરૂપને કારણે સામાન્ય રીતે તેમની પાસે એકાઉન્ટિંગનું કાર્યકારી કૌશલ્ય અને જ્ઞાન હોવું જોઈએ. આકારણી અધિકારી કોઈ સામાન્ય વ્યક્તિ અથવા હિસાબો સાથે કામ કરવાનો કોઈ અનુભવ ન ધરાવતા વ્યક્તિ ન હતા. તેઓ એકાઉન્ટિંગની પદ્ધતિથી પરિચિત હોય અને તપાસ કરવાની જરૂરી બાબતો અંગે વ્યાપક જ્ઞાન ધરાવતા હોય તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી હતી.

૩૨. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓનું જ્યારે મૂલ્યાંકન અને મનન કરવામાં આવે ત્યારે તેઓ જણાવે છે કે હિસાબોમાં જટિલતાના પ્રશ્નની તપાસ કરતી વખતે, આપણે એક વાજબી વ્યક્તિના શબ્દ અને ગુણોને વાજબી રીતે સક્ષમ આકારણી અધિકારીના શબ્દ અને ગુણોથી બદલીને 'વાજબી વ્યક્તિ' ની કસોટી લાગુ કરવાની રહે છે. હિસાબોની જટિલતાના પ્રશ્નનો નિર્ણય એ માપદંડ કે કસોટી લાગુ કરીને કરવાનો રહે છે; કે શું ખાસ ઓડિટરની મદદ, સહાય અને સહયોગ વિના હિસાબો વગેરેની પાયાની સમજણ ધરાવતા સામાન્ય આકારણી અધિકારી માટે હિસાબો જટિલ અને સમજવા મુશ્કેલ હશે. આમ વ્યવહારોના સ્વરૂપ અને પ્રકૃતિ, એકાઉન્ટિંગની પદ્ધતિ, એન્ટ્રીઓ કરવા માટે એક્ઝ્યુઅરિયલ પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવી હતી કે કેમ, તેનો આધાર અને અસર વગેરેને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લેવાના રહે છે, જોકે માત્ર એન્ટ્રીઓનું કદ પોતે જ વાજબીપણું હોઈ શકે નહીં કારણ કે કદ અને જટિલતા કંઈક અંશે અલગ છે. હિસાબો ગુપ્તવાડાભર્યા

અને સમજવા મુશ્કેલ હોવા જોઈએ. દરેક સ્ક્રુટિની આકારણીમાં હિસાબી ચોપડાઓ, ચોપડાઓમાં દર્શાવેલ વ્યવહારો અથવા એન્ટ્રીઓની વાસ્તવિકતા, આવકની ગણતરી વગેરેની તપાસ અને ચકાસણીનો સમાવેશ થાય છે. આ એક એવી કાર્યવાહી છે જેમાં હિસાબો સમજવા અને સારી તથા સંપૂર્ણ આવક જાહેર કરવામાં આવી છે કે કેમ; હિસાબોમાં કોઈ હેરાફેરી કરવામાં આવી છે કે કોઈ છલકપટ અપનાવવામાં આવ્યું છે કે કેમ તે જાણવા માટે નિપુણતા અને કૌશલ્યના સ્તરની જરૂર પડે છે. કોઈ અનિચ્છનીય ધારણાઓ બાંધવી જોઈએ નહીં અને રજૂ કરાયેલ રિટર્ન સાચું હોવાનું માની લેવામાં આવે છે, પરંતુ હકીકતોના આધારે ઊંડી અને તલસ્પર્શી સ્ક્રુટિની વાજબી હોઈ શકે છે. કલમ ૧૪૨(૨એ) એ એકાઉન્ટન્ટની મદદ અને સહાયથી સ્ક્રુટિની આકારણી પૂર્ણ કરવામાં આકારણી અધિકારીને મદદ અને સહાય કરવા માટેની સક્ષમ બનાવતી જોગવાઈ છે.

૩૩. ૧લી જૂન ૨૦૧૩ થી સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળના ખાસ ઓડિટના વ્યાપ અને ક્ષેત્રમાં નોંધપાત્ર વિસ્તરણ કરવામાં આવ્યું છે. સુધારેલી કલમને કરદાતાના હિસાબોનું કદ, હિસાબોની ખરાઈ અંગેની શંકાઓ, હિસાબોમાં વ્યવહારોની બહુલતા અથવા વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિના વિશિષ્ટ સ્વરૂપનો સમાવેશ કરવા માટે વિસ્તૃત કરવામાં આવી છે. ૧લી જૂન ૨૦૧૩ થી અમલમાં આવેલા ફાયનાન્સ એક્ટ, ૨૦૧૩ દ્વારા કરાયેલા આ સુધારાઓ 'કરદાતાના હિસાબોનું સ્વરૂપ અને જટિલતા' શબ્દોનું સ્થાન લે છે. આપણે

હાલના કેસમાં સદર સુધારા સાથે સંબંધિત નથી કારણ કે ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપતો પ્રશ્નગત વાદગ્રસ્ત હુકમ ૧૧ મે ૨૦૦૭ ના રોજ એટલે કે સુધારાઓ અમલી બન્યા તે પહેલાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, આપણે મુખ્યત્વે એ બાબત સાથે સંબંધિત છીએ કે હિસાબોનું સ્વરૂપ અને જટિલતા તથા રેવન્યુના હિતને ધ્યાનમાં રાખતાં તારીખ ૧૧ મે ૨૦૦૭ ના હુકમમાં દર્શાવેલા કારણોસર ખાસ ઓડિટ માટેનો નિર્દેશ વાજબી છે કે નહીં.

૩૪. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ વૈધાનીક જોગવાઈઓ અનુસાર કરવાનો રહે છે. કાયદા પાછળનો હેતુ અને પ્રયોજન તપાસ અને કર જવાબદારીના યોગ્ય નિર્ધારણ સરળ બનાવવાનો છે. કાયદાનું મહત્વ અને પ્રસ્તુતતા ઓછી આંકી શકાય નહીં અને તે આકારણી અધિકારીને મદદ અને સહાય કરવા માટે તેમની પાસે ઉપલબ્ધ સત્તા છે. હિસાબો સચોટ હોવા જોઈએ અને કરદાતાના નાણાકીય વ્યવહારોનો રિયલ-ટાઈમ રેકૉર્ડ પૂરો પાડતા હોવા જોઈએ. હિસાબો તૈયાર કરવાનું કામ કરદાતાના પેરોલ પરના અથવા કરદાતા દ્વારા નોકરી પર રાખવામાં આવેલા એકાઉન્ટન્ટનું છે. વિશ્વસનીયતા અને સચોટતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે, સાહસો આંતરિક ઓડિટ અને બાહ્ય ઓડિટનો આશરો લે છે જે વૈધાનીક ઓડિટ હોઈ શકે છે. આંતરિક ઓડિટ સામાન્ય રીતે પરિચિત અથવા લાયકાત ધરાવતા એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા ઈન-હાઉસ કરવામાં આવે છે. ધ કંપનીઝ એક્ટ, ૧૯૫૬ હેઠળ અથવા જ્યારે સદર અધિનિયમ દ્વારા નિયત કરવામાં આવે ત્યારે વૈધાનીક ઓડિટ ફરજિયાત

છે અને હિસાબોનું લાયકાત ધરાવતા ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા ઓડિટ કરાવવાનું હોય છે. ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ કોઈ સામાન્ય એકાઉન્ટન્ટ નથી પરંતુ નિષ્ણાતો છે જેમણે સફળતાપૂર્વક શૈક્ષણિક અભ્યાસ કર્યો હોય છે અને વ્યાપક પાયે વ્યાવહારિક અનુભવ ધરાવે છે તથા સદર કાર્ય માટે પ્રશિક્ષિત હોય છે. અભ્યાસક્રમમાં એવા માર્ગદર્શક હેઠળ આર્ટિકલશિપ જરૂરી છે જે પોતે કેટલાક વર્ષોનો અનુભવ ધરાવતા ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ હોય. સામાન્ય એકાઉન્ટન્ટના વિરોધમાં, ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ તેમના અનુભવ અને શૈક્ષણિક પૃષ્ઠભૂમિ સાથે નાણાકીય વ્યવહારોની એન્ટ્રીઓ અને રેકૉર્ડની તપાસ, પરીક્ષણ અને સ્ક્રુટિની કરવા માટે વધુ સારી સ્થિતિમાં હોય છે. ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટની યોગ્યતા અને સક્ષમતા ઉચ્ચ સ્તરની હોય છે અને તેની સરખામણી સામાન્ય એકાઉન્ટન્ટ અથવા હિસાબોનું જ્ઞાન ધરાવતા કે તેનાથી પરિચિત સામાન્ય વ્યક્તિની ક્ષમતા સાથે કરવી જોઈએ નહીં અને કરી શકાય નહીં. તાજેતરમાં વૈધાનીક ઓડિટ હોવા છતાં, હિસાબોની વધેલી જાહેર સ્ક્રુટિની માટેની માંગ ઊભી થઈ છે. વિદેશમાં એનરોન અને અન્ય કેસો તથા ભારતમાં સત્યમના કેસે કદાચ પરંપરાગત ઓડિટના વ્યાપથી પણ આગળ જઈને નિયંત્રણો અને ચકાસણીની વ્યવસ્થા રાખવાની જરૂરિયાત અને અનિવાર્યતાને ઉજાગર કરી છે. ગેરરીતિઓ, ઢાંકપિછોડો અથવા કરચોરીની શક્યતાને નકારી કાઢવા માટે નાણાકીય નિવેદનો અને હિસાબોની વધુને વધુ ઝીણવટપૂર્વક તપાસ કરવામાં આવી રહી છે. નાણાકીય નિવેદનો અને હિસાબો વધુને વધુ સ્ક્રુટિની અને તપાસ હેઠળ આવી

રહ્યા છે. ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ એ નાણાકીય તપાસકર્તા અને સંશોધક છે, જેમના માટે હિસાબોમાં છેતરપિંડી, ખોટું રિપોર્ટિંગ અને ખોટા દાવાઓ ઓળખી કાઢવા અને ઉજાગર કરવા માટે જિજ્ઞાસુ, દઢ અને સારી રીતે માહિતગાર હોવું જરૂરી છે.

૩૫. ઉપરોક્ત અવલોકનોનું એવા સામાન્ય કથન અથવા અભિપ્રાય તરીકે અર્થઘટન કરવું જોઈએ નહીં કે દરેક હિસાબ અથવા આવકના નિવેદનને શંકા, અવિશ્વાસ અને સંશયની દૃષ્ટિએ જોવું જ જોઈએ. ભૂતકાળના દાખલાઓ વધુ નજીકની અને વધુ તલસ્પર્શી સ્ક્રુટિની માટે માત્ર ચેતવણીઓ છે. એ પણ હકીકત છે કે વ્યવસાયિક વ્યવહારો અગાઉ કરતાં વધુ ગુપ્તવાડાભર્યા અને એકાઉન્ટિંગ એન્ટ્રીઓ વધુ જટિલ બની ગઈ છે. શક્ય છે કે કેટલાક કિસ્સાઓમાં છેતરપિંડીઓ પકડી શકાઈ ન હોય તેનું આ એક કારણ હોઈ શકે. વાસ્તવમાં આવા કિસ્સાઓએ ઓડિટ કાર્યને વધુ વ્યાપક, દખલગીરીભર્યું અને તપાસાત્મક બનાવી દીધું છે. નૈતિક મેનેજમેન્ટ કેટલીકવાર આવી તપાસને બિનજરૂરી દખલગીરી અથવા સતામણીભર્યા અભિગમ તરીકે ગણી શકે છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) અટકળબાજી કે ભટકતી તપાસના અભિગમ અથવા ઢ્ઢેષપૂર્ણ તપાસની મંજૂરી આપતી નથી પરંતુ તે એક નિયંત્રિત જોગવાઈ છે જે આકારણી અધિકારી માટે નિષ્ણાત એકાઉન્ટન્ટ, એટલે કે ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ, જે શૈક્ષણિક રીતે લાયક છે અને હિસાબો સમજવા તેમજ કરચોરી અથવા અસચોટ વિગતો રજૂ કરવા વગેરેને ઉજાગર કરવાનો વ્યાવહારિક અનુભવ ધરાવે છે, તેમની મદદ લેવાની જરૂરિયાત અને અનિવાર્યતા સ્વીકારે છે. આ

જોગવાઈ રેવન્યુના અધિકાર અને કરદાતાને પડતી અગવડતા વચ્ચે સંતુલન જાળવે છે. આકારણી અધિકારીઓ ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ નથી અને તેથી જ્યારે જરૂરી અને માન્ય હોય ત્યારે આકારણી પૂર્ણ કરવા અને કરદાતાની કરપાત્ર આવક નક્કી કરવા માટે લાયક નિષ્ણાતોની મદદ અને સહાય લઈ શકે છે. (જુઓ ડીએલએફ લિમિટેડ વિરુદ્ધ એડિશનલ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ)

૩૬. આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે, આશારામ થાઉમલ હરપલાની (આસારામ બાપુ) વિરુદ્ધ ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ, (૨૦૧૭) ૮૨ ટેક્સમેન.કોમ ૨૬૫ (ગુજરાત) માં નોંધાયેલ કેસમાં, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) ના વ્યાપને વિગતવાર સમજાવ્યો હતો. બેંચ તરફે બોલતાં જસ્ટિસ શ્રી એમ.આર. શાહ (તે સમયે તેઓ હતા તેમ) એ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

"૬.૧ આ તબક્કે, એ નોંધવું જરૂરી છે કે આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) માં ૦૧.૦૬.૨૦૧૩ થી સુધારો કરવામાં આવ્યો છે અને તે એવી જોગવાઈ કરે છે કે જો પોતાની સમક્ષની કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે, આકારણી અધિકારીનું હિસાબોનું સ્વરૂપ અને જટિલતા, હિસાબોનું કદ, હિસાબોની ખરાઈ અંગેની શંકાઓ, હિસાબોમાં વ્યવહારોની બહુલતા અથવા કરદાતાની વિશિષ્ટ વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ અને રેવન્યુના હિતોને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું માનવું હોય કે તેમ કરવું જરૂરી છે, તો તેઓ પ્રિન્સિપાલ ચીફ કમિશનર અથવા ચીફ કમિશનર.... ની પૂર્વ

મંજૂરીથી, કરદાતાને પ્રિન્સિપાલ ચીફ કમિશનર અથવા ચીફ કમિશનર...
દ્વારા આ અર્થે નામાંકિત કરાયેલા એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા હિસાબોનું ઓડિટ
કરાવવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે. તે વધુમાં એવી પણ જોગવાઈ કરે છે કે
જ્યાં સુધી કરદાતાને સાંભળવાની વાજબી તક આપવામાં ન આવે ત્યાં
સુધી આકારણી અધિકારી કરદાતાને હિસાબોનું આ રીતે ઓડિટ
કરાવવાનો નિર્દેશ આપશે નહીં. આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ
૧૪૨(૨એ) મુજબ, કરદાતાના હિસાબોનું પ્રવર્તમાન કોઈપણ અન્ય
કાયદા હેઠળ અથવા અન્યથા ઓડિટ કરવામાં આવ્યું હોય તેમ છતાં
પેટા-કલમ (૨એ) ની જોગવાઈઓ અમલી રહેશે. આઈ.ટી.
અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨સી) એવી જોગવાઈ કરે છે કે પેટા-કલમ
(૨એ) હેઠળનો દરેક રિપોર્ટ કરદાતા દ્વારા આકારણી અધિકારીને
આકારણી અધિકારી દ્વારા સ્પષ્ટ કરવામાં આવે તેવા સમયગાળાની અંદર
રજૂ કરવાનો રહેશે. આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨ડી) (સુધારેલ
મુજબ) એવી પણ જોગવાઈ કરે છે કે આવા ઓડિટના અને તેને
આનુષંગિક ખર્ચાઓ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવશે. કલમ ૧૪૨
ની પેટા-કલમ (૩) મુજબ, કરદાતાને પેટા-કલમ (૨) હેઠળની
કોઈપણ તપાસ અથવા પેટા-કલમ (૨એ) હેઠળના કોઈપણ ઓડિટના
આધારે એકત્રિત કરવામાં આવેલ અને આકારણીના હેતુઓ માટે
ઉપયોગમાં લેવા સૂચિત કોઈપણ સામગ્રીના સંબંધમાં સાંભળવાની તક

આપવામાં આવશે. આમ, ઉપરોક્ત જોગવાઈ પરથી, એવું જણાય છે કે ખાસ ઓડિટનો હેતુ અને પ્રયોજન આકારણી અધિકારીને સાચી કરપાત્ર આવક પર પહોંચવામાં સરળતા કરી આપવાનો છે અને જે માટે, જો આકારણી અધિકારીનો એવો અભિપ્રાય હોય કે હિસાબી ચોપડાઓ જટિલ સ્વરૂપના છે અને વ્યવહારોની બહુલતા છે, જેના માટે હિસાબોનું ખાસ ઓડિટર મારફતે ઓડિટ કરાવવું જરૂરી છે, તો આકારણી અધિકારી કરદાતાને આકારણી અધિકારી દ્વારા અધિકૃત કરાયેલા એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા હિસાબી ચોપડાઓનું ઓડિટ કરાવવાનો નિર્દેશ આપવા માટે અધિકૃત છે. ઉપર અવલોકન કર્યા મુજબ અને કલમ ૧૪૨ ની પેટા-કલમ (૩) મુજબ પણ ખાસ ઓડિટરના રિપોર્ટ પર રજૂઆત/ટિપ્પણીઓ કરવા માટે કરદાતાને પૂરતી તક ઉપલબ્ધ રહેશે અને તેથી, જો આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ ખાસ ઓડિટર મારફતે હિસાબોનું ઓડિટ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે તો કરદાતાને કોઈ પૂર્વગ્રહ કે નુકસાન થશે નહીં. આ સાથે, વાદગ્રસ્ત હુકમ સામેના પડકારને વિચારણામાં લેવો જરૂરી છે."

"૬.૪ હવે, જ્યાં સુધી અરજદાર-કરદાતા તરફે કરવામાં આવેલી એ દલીલનો સંબંધ છે કે આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટેની એક જરૂરિયાત એ છે કે આકારણી અધિકારીને રેવન્યુના હિતમાં સંતોષ થવો જોઈએ કે ખાસ

ઓડિટર દ્વારા હિસાબનું ઓડિટ કરાવવું જરૂરી છે, ત્યાં એ નોંધવું જરૂરી છે કે ૦૧.૦૬.૨૦૧૩ થી અમલમાં આવેલ આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) ની સુધારેલી જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતાં, જો પોતાની સમક્ષની કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે, આકારણી અધિકારીનું કરદાતાના હિસાબનું સ્વરૂપ અને જટિલતા તથા રેવન્યુના હિતને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું માનવું હોય કે તેમ કરવું જરૂરી છે, તો ખાસ ઓડિટરની નિયુક્તિ કરી શકાય છે અને તેઓ ખાસ ઓડિટર દ્વારા હિસાબની ચકાસણી કરાવવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે. તેથી, હિસાબનું સ્વરૂપ અને જટિલતાને ધ્યાનમાં લેતાં, જો આકારણી અધિકારીને સંતોષ થાય અને/અથવા તેમનો એવો અભિપ્રાય હોય કે ખાસ ઓડિટર દ્વારા હિસાબોની ચકાસણી કરાવવી જરૂરી છે, તો તેઓ આવો હુકમ પસાર કરી શકે છે. તેથી, ઉપરોક્ત એ કારણસર કે આકારણી અધિકારીએ જણાવ્યું નથી કે રેવન્યુના હિતમાં ખાસ ઓડિટર દ્વારા હિસાબોનું ઓડિટ કરાવવું જરૂરી છે, વાદગ્રસ્ત હુકમને રદબાતલ અને અપરાસ્ત કરવાની જરૂર નથી, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે હુકમમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જટિલતા અને વ્યવહારોની બહુલતા જોતાં, ખાસ ઓડિટર દ્વારા હિસાબોની ચકાસણી કરાવવી જરૂરી છે. આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) ના હેતુ અને પ્રયોજનને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું જણાય છે કે આકારણી હુકમ પસાર કરવામાં આકારણી અધિકારીને સરળતા કરી આપવાના હેતુથી અને સાચા નિષ્કર્ષ

પર પહોંચવાના હેતુથી આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ ખાસ ઓડિટર દ્વારા હિસાબોનું ઓડિટ કરાવવું જરૂરી છે."

૩૭. ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સે, હિસાબોની જટિલતાને ધ્યાનમાં લેતાં ખાસ ઓડિટ જરૂરી છે તેવા સંતોષ પર પહોંચતી વખતે, નીચે મુજબના પાસાઓને ધ્યાનમાં લીધા હતા :

"૭. જ્યાં સુધી અગાઉના વર્ષોમાં વિભાગ દ્વારા કરદાતાના ચોપડાઓ સામે વાંધો ન ઉઠાવવા અને સ્વીકારવાના પ્રશ્નનો સંબંધ છે, ત્યાં ઉદ્દેખ કરવામાં આવે છે કે જો ચાલુ આકારણી વર્ષ દરમિયાન કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખતાં એવું લાગે કે કરદાતાના કેસમાં કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ ખાસ ઓડિટની જરૂર છે, તો કરદાતાનો ભૂતકાળનો રેકૉર્ડ વિભાગને વિચારણા હેઠળના વર્ષ માટે કોઈ ચોક્કસ નિર્ણય લેતાં અટકાવી શકે નહીં.

એ હકીકત છે કે કરદાતાની હોટેલો અલગ-અલગ સ્થળોએ આવેલી છે અને તેમની વ્યવસાયિક જરૂરિયાતો અલગ છે તથા વ્યવસાયની વ્યૂહરચના પણ અલગ છે. એ પણ હકીકત છે કે બંનેના પરિણામની સરખામણી થઈ શકે તેમ નથી. ઉદ્દેખ કરવામાં આવે છે કે કેસને ખાસ ઓડિટ માટે મોકલવાનો હેતુ બે હોટેલોના પરિણામો વચ્ચે સરખામણી કરવાનો નથી. ખાસ ઓડિટનો હેતુ બે હોટેલોના વ્યવસાયિક પરિણામો

ચોક્કસ રીતે જાણવાનો અને એ જાણવાનો છે કે કરદાતા કંપનીના એકંદર વ્યવસાયિક પરિણામમાં ક્યું યુનિટ કેટલા ટકા આવક અને ખર્ચનું યોગદાન આપી રહ્યું છે.

જ્યાં સુધી કરદાતા દ્વારા નુકસાન દર્શાવવાનો સંબંધ છે, કરદાતાએ વર્ષોવર્ષ થયેલા નુકસાન માટે વિગતવાર અને તાર્કિક કારણો રજૂ કર્યા છે. જોકે, કરદાતા દ્વારા આપવામાં આવેલા ખુલાસાઓની સઘન ચકાસણી જરૂરી છે.

૮. ઉપર ઉલ્લેખિત કારણો ઉપરાંત જે મુખ્ય કારણોસર કરદાતાના કેસમાં ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો તે કરદાતા દ્વારા વિવિધ યુનિટોના અલગ નફા-નુકસાન ખાતાં રજૂ કરવાનું હતું.

કરદાતાએ જણાવ્યા મુજબ વિવિધ યુનિટોના અલગ નફા-નુકસાન ખાતાં રજૂ કર્યા છે. કરદાતા દ્વારા રજૂ કરાયેલા નફા-નુકસાન ખાતાંઓની ઝીણવટભરી સ્ક્રુટિની નીચે મુજબની હકીકતો છતી કરે છે :

૮.૧ કામા રાજપૂતાના કલબ રિસોર્ટ્સ, માઉન્ટ આબુના નફા-નુકસાન ખાતામાં કરદાતાએ રૂ. ૧,૨૩,૨૭,૫૯૭/- ની "રૂમ આવક" દર્શાવી છે, તેવી જ રીતે કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના નફા-નુકસાન ખાતામાં કરદાતાએ રૂ. ૬,૧૪,૯૮,૫૭૫/- ની "લોજિંગ આવક" દર્શાવી છે. એ હકીકત છે કે કોઈપણ હોટેલ માટે હોટેલ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી અન્ય સેવાઓની

આવક ઉપરાંત આવકનું મુખ્ય શીર્ષક રૂમ ભાડું તથા રેસ્ટોરન્ટમાં વેચાતા ખાદ્યપદાર્થો અને પીણાં છે. જોઈ શકાય છે કે કરદાતાએ રૂમ ભાડા અને રેસ્ટોરન્ટમાં પીરસવામાં આવતા ખાદ્યપદાર્થો અને પીણાંમાંથી મેળવેલ શીર્ષકવાર આવક રજૂ કરી નથી. તારીખ ૧૨/૧૨/૦૬ ના રોજ આ કચેરી દ્વારા જારી કરાયેલ કારણદર્શક નોટીસમાં દર્શાવ્યા મુજબ કેસને ખાસ ઓડિટ માટે મોકલવાનો મૂળ હેતુ દરેક યુનિટને અલગ નફા કેન્દ્ર ગણીને તેનું વિગતવાર નફા-નુકસાન ખાતું તૈયાર કરવાનો અને પછી ચોક્કસ યુનિટનો નફો કે અન્યથા નક્કી કરવાનો અને ત્યારબાદ સમગ્ર ગ્રુપનો નફો નક્કી કરવાનો હતો.

આવકના મુખ્ય શીર્ષકની વિગતો અલગથી રજૂ કરવાના બદલે, કરદાતાએ તેને ભેગી કરી દીધી છે અને જટિલ હિસાબો રજૂ કર્યા છે જેનું તાર્કિક રીતે વિશ્લેષણ કરી શકાતું નથી.

૮.૨ તેમના તારીખ ૧૮/૧૨/૦૬ ના પત્રમાં, કરદાતાએ રજૂઆત કરી છે કે કરદાતા માઉન્ટ આબુને લગતો કેટલોક ખર્ચ અમદાવાદ હેડ ઓફિસ ખાતે નોંધે છે અને તેને માઉન્ટ આબુ ખાતે તબદીલ કરવામાં આવતો નથી. જોકે, કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના નફા-નુકસાન ખાતાના અવલોકન પરથી માઉન્ટ આબુ હોટેલને લગતા આવા કોઈ ખર્ચાઓ જોવા મળતા નથી કે કરદાતાએ એ ચિહ્નિત કર્યું નથી કે કયા ખર્ચાઓ માઉન્ટ આબુને લગતા છે.

૮.૩ કરદાતાને તેમના વિવિધ યુનિટનું વિગતવાર એનેક્સર-વાર નફા-નુકસાન ખાતું રજૂ કરવા જણાવવામાં આવ્યું હતું. જ્યાં સુધી કામા રાજપૂતાના માઉન્ટ આબુના નફા-નુકસાન ખાતાનો સંબંધ છે, કરદાતાએ દારૂની ખરીદી, કટલરીની ખરીદી, સ્ટોર્સ અને પ્રોવિઝન, રસોડાનો ખર્ચ, રસોડાના વાસણો, પ્રોવિઝન વગેરે જેવી વિવિધ ખરીદીઓ દર્શાવી છે. જોકે, કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના નફા-નુકસાન ખાતામાં કરદાતાએ તમામ ખરીદીઓને 'ખરીદીઓ' ના શીર્ષક હેઠળ ભેગી કરી દીધી છે. આ ખરીદીઓ ઉપરાંત કરદાતાએ માત્ર લિનન અને કોકરીની ખરીદી દર્શાવી છે. વિગતવાર વિભાજિત માહિતીની ગેરહાજરીમાં હોટેલની વિવિધ જરૂરિયાતો માટે કરવામાં આવેલી ખરીદીઓની ચકાસણી કરવી શક્ય નથી. કરદાતા અમદાવાદ શહેરમાં અગ્રણી દારૂની દુકાન ચલાવતા હોવા છતાં, તેમણે દારૂની અલગ ખરીદી પણ દર્શાવી નથી.

૮.૪ જ્યાં સુધી કરદાતાના ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝનના હિસાબોનો સંબંધ છે, કરદાતાએ રજૂઆત કરી હતી કે કોઈ અલગ હિસાબો દર્શાવવામાં આવ્યા નથી અને તેને હેડ ઓફિસના હિસાબો સાથે જોડી દેવામાં આવ્યા છે. જોકે, કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના નફા-નુકસાન ખાતાના અવલોકન પરથી જોઈ શકાય છે કે કરદાતાએ ઈન્ડિયન એરલાઈન્સ પાસેથી મળેલ આવક દર્શાવી નથી, જેને તે કેટરિંગ સેવાઓ પૂરી પાડે છે. સાથે જ કરદાતાએ રજૂઆત કરી હતી કે કાયો માલ હેડ ઓફિસ દ્વારા ફ્લાઈટ

કેટરિંગ ડિવિઝનને પૂરો પાડવામાં આવે છે. જોકે, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ કેમ કે કરદાતાએ તમામ ખરીદીઓને એક જ શીર્ષક હેઠળ જોડી દીધી છે, તેથી એ ચકાસવું શક્ય નથી કે ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝન માટે કઈ ખરીદીઓ છે અને ફ્લાઈટ કેટરિંગ ડિવિઝનને પૂરા પાડવામાં આવેલ કાચા માલની રકમ કેટલી છે.

૮.૫ જ્યાં સુધી કામા રાજપૂતાના ક્લબ રિસોર્ટ, માઉન્ટ આબુના નફા-ગુકસાન ખાતાનો સંબંધ છે, જોઈ શકાય છે કે કરદાતાએ નફા-ગુકસાન ખાતામાં વિવિધ શીર્ષકો હેઠળ ઘણા ખર્ચાઓનો દાવો કર્યો છે. જોકે, કામા હોટેલ્સ, ખાનપુરના નફા-ગુકસાન ખાતાના અવલોકન પરથી કરદાતાએ ખૂબ જ ઓછા ખર્ચાઓ દર્શાવ્યા છે. ટેલિફોન ખર્ચ, મકાન મરામત અને નિભાવણી, વાહનવ્યવહાર ખર્ચ, સ્વિમિંગ પૂલ ખર્ચ, ટ્રાવેલ એજન્ટોને કમિશન, સિક્યુરિટી ખર્ચ, બગીચા ખર્ચ, બેંક ચાર્જિસ, ટપાલ ખર્ચ વગેરે જેવા પાયાના ખર્ચાઓ પણ કરદાતા દ્વારા રજૂ કરાયેલા નફા-ગુકસાન ખાતામાં દર્શાવવામાં આવ્યા નથી. એ કહેવાની જરૂર નથી કે કરદાતાએ કામા રાજપૂતાના, માઉન્ટ આબુના નફા-ગુકસાન ખાતામાં આ તમામ ખર્ચાઓનો દાવો કર્યો છે. એ ખૂબ જ આશ્ચર્યજનક છે કે આ તમામ ખર્ચાઓ કર્યા વિના કરદાતા અમદાવાદ ખાતે પોતાની હોટેલ કેવી રીતે ચલાવી શકે છે. શક્ય છે કે કરદાતાએ આ તમામ ખર્ચાઓને તેમના દ્વારા રજૂ કરાયેલ નફા-ગુકસાન ખાતામાં દર્શાવેલ કોઈક શીર્ષક હેઠળ જોડી

દીધા હોય, હિસાબો ભેગા કરી દેવાને કારણે હિસાબો ખૂબ જ જટિલ બની ગયા છે અને અમે આ ખર્ચાઓ અલગથી જાણવાની સ્થિતિમાં નથી.

૮.૬ એ ઉલ્લેખ કરવો અપ્રસ્તુત નહીં ગણાય કે છેલ્લા બે-એક વર્ષથી કરદાતા પોતાના હિસાબી ચોપડાઓનું ઓડિટ કરાવવામાં અને સમયસર વિભાગને ઓડિટ રિપોર્ટ રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. તદનુસાર ઓડિટ રિપોર્ટ મોડો રજૂ કરવા બદલ વિભાગ દ્વારા દંડ પણ લાદવામાં આવ્યો હતો. આ હકીકત પણ કરદાતા દ્વારા હિસાબી ચોપડાઓની અયોગ્ય જાળવણી તરફ નિર્દેશ કરે છે.

૯. ઉપરોક્ત તમામ હકીકતો દર્શાવે છે કે કરદાતા જણાવ્યા મુજબનું વિગતવાર નફા-નુકસાન ખાતું રજૂ કરવાની સ્થિતિમાં નથી અને કરદાતાની હિસાબો નિભાવવાની પદ્ધતિ એટલી જટિલ છે કે કરદાતા આવક અને ખર્ચના વિવિધ શીર્ષકોની વિગતો સમજી શકાય તેવી અને સંતોષકારક રીતે રજૂ કરવાની સ્થિતિમાં નથી. કરદાતાનો કેસ આઈ.ટી. અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) ની જોગવાઈઓ મુજબ ખાસ ઓડિટ કરવા માટેનો યોગ્ય કેસ છે."

૩૮. ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ આકારણી અધિકારી દ્વારા નોંધવામાં આવેલો સંતોષ એ નિર્દેશ કરે છે કે તે માત્ર આંખમાં ધૂળ નાખવા સમાન નથી. અમને ખાતરી થઈ છે કે હાથ પરના કેસમાં, આકારણી અધિકારીએ હિસાબોનું સ્વરૂપ, હિસાબો

નિભાવવાની પદ્ધતિ, નોંધાયેલી એન્ટ્રીઓ વગેરે જેવા વિવિધ પાસાઓ પર પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કર્યો હતો અને એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હતા કે હિસાબો જટિલ હતા અને તે રેવન્યુના હિતમાં હતું કે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળ ખાસ ઓડિટનો નિર્દેશ આપવામાં આવે.

૩૯. આ કોર્ટ માટે આકારણી અધિકારી માટે અને તેમના વતી જટિલતા સમજવાનો પ્રયાસ કરવો તે વધુ પડતું ગણાશે.

૪૦. અમારું માનવું છે કે આકારણી અધિકારી દ્વારા સદર અધિનિયમની કલમ ૧૪૨(૨એ) હેઠળની તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને પસાર કરાયેલા હુકમમાં અમારે દખલ કરવી જોઈએ નહીં.

૪૧. પરિણામે, આ રીટ-અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને આથી નાખારીજ કરવામાં આવે છે. અગાઉ આપવામાં આવેલ વચગાળાનો હુકમ તત્કાળ અસરથી રદબાતલ થાય છે.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

(એ. સી. રાવ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.